

แนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนา ภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้

ของเด็กปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

แนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการ
และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

จัดทำโดย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

โทร 0 2288 5774

ปีที่จัดทำ

พ.ศ. 2565

ISBN (e-book)

978-616-564-149-4

คำนำ

แผนแม่บทกฎหมาย อาತಿ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 กรอบบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการบูรณาการความร่วมมือการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (กลุ่มเด็กปฐมวัย) ระหว่าง 6 กระทรวง คือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม นโยบายรัฐบาล และแผนการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา ได้กำหนดจุดเน้นของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย ให้มุ่งส่งเสริมสถานศึกษา จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา บ่มเพาะ ปลูกฝังวินัย คุณธรรมและค่านิยมที่ดี ด้วยความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษา พัฒนาการคิดวิเคราะห์เชิงระบบ และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของสมอง

อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในระยะที่ผ่านมา สถานศึกษาไม่สามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้ตามปกติ ส่งผลกระทบต่อเด็กปฐมวัยที่ต้องเสียโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกัน เด็กไม่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การลงมือทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนๆ ทำให้การเรียนรู้ไม่เป็นไปตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ และไม่เต็มตามศักยภาพ จากวิธีการที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ หรือไม่เหมาะสมกับวัย ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรม หรือความสามารถน้อยลง หรือพัฒนาการไม่เต็มศักยภาพตามวัย ถือเป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง การศึกษา เกิดภาวะสูญเสียทางการเรียนรู้ หรือภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ (Learning Loss)

ดังนั้น เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานจึงได้กำหนดให้การศึกษาปฐมวัยเป็นนโยบายเร่งด่วน ด้วยโครงการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต “เด็กปฐมวัย” โดยได้จัดทำเอกสารเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการภายใต้ความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติด้วยความชัดเจน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จำนวน 3 เล่ม ประกอบด้วย

เล่มที่ 1 แนวทางการแก้ไขปัญหาผลกระทบภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เล่มที่ 2 แนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เล่มที่ 3 แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ระดับปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์มหาวิทยาลัย ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักวิชาการศึกษา ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง ทำให้เอกสารดังกล่าวทั้ง 3 เล่ม สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และหวังว่าจะเป็นประโยชน์ ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ เต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป

(นายอัมพร พินะสา)

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	4
แนวทางการจัดประสบการณ์	5
การจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ ของเด็กปฐมวัย	7
ด้านร่างกาย	7
ด้านอารมณ์ จิตใจ	8
ด้านสังคม	9
ด้านสติปัญญา	10
แนวทางการติดตามตรวจสอบภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้	12
เอกสารอ้างอิง	14
คณะผู้จัดทำ	15

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในระยะที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในทุกๆ ด้าน รวมทั้งด้านการศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้ตามปกติ และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการเรียนในห้องเรียนปกติไปเป็นการเรียนรู้ แบบ Online , On-hand , On-air หรือแบบผสมผสาน ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านใบความรู้ ใบงาน หรือเรียนรู้ด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาผลกระทบต่อ การจัดการเรียนรู้ของครูและการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ในขณะเดียวกันผู้เรียนต้องเสียโอกาสในการเรียนรู้ตามปกติ ทำให้นักเรียนไม่ได้เรียนรู้ร่วมกัน ไม่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การลงมือทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนๆ น้อยลงหรือไม่มีเลย ทำให้การเรียนรู้ไม่เป็นไปตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ และไม่เต็มตามศักยภาพที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือกระทำ การมีปฏิสัมพันธ์กับครู กับเพื่อน และสิ่งแวดล้อม การลงมือทดลอง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก การที่สถานศึกษาไม่สามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้ตามปกติหรือการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนไป ในด้านการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้นไม่เพียงส่งผลกระทบต่อ การเรียนรู้แต่ยังส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กปฐมวัยอีกด้วย การขาดโอกาสในการได้รับการจัด ประสบการณ์ผ่านการเล่นและลงมือทำ หรือเรียนรู้อย่างไม่ต่อเนื่อง หรือเรียนรู้จากวิธีการที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการความสนใจ หรือไม่เหมาะสมกับวัย ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมหรือความสามารถน้อยลง หรือไม่เต็มศักยภาพตามวัย ถือเป็นภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้

จากการประเมินพัฒนาการและการสะท้อนผลการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยจากครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ในสถานการณ์ปัจจุบันมีเด็กปฐมวัยที่มีพฤติกรรมหรือความสามารถไม่เป็นไปตามวัย หรือมีภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ ซึ่งอาจเกิดจากความเหลื่อมล้ำด้านความพร้อมของครอบครัวที่ต่างกัน การไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีพัฒนาการและการเรียนรู้เหมาะสมตามวัย หรือการเสียโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก ในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เช่น การเจริญเติบโต ความแข็งแรงของการใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน การใช้ภาษาในการสื่อสาร การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดและการแก้ปัญหา รวมทั้งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไปพร้อมกันด้วย ดังนั้นจึงถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูศึกษานิเทศก์ และพ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องร่วมมือกันวางแผนและกำหนดวิธีการ หรือแนวทางการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยอย่างถูกต้องเพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น

ในปีงบประมาณ 2565 สพฐ ได้จัดทำ โครงการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต “เด็กปฐมวัย” โดยมีจุดเน้นสำคัญเพื่อแก้ไขภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การที่เด็กปฐมวัยขาดโอกาสในการได้รับการจัดประสบการณ์ หรือได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีพัฒนาการและเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย อย่างไม่เพียงพอ ไม่ต่อเนื่อง ไม่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ หรือไม่เหมาะสมกับวัย ทำให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมหรือความสามารถไม่เต็มศักยภาพตามวัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์โครงการฯ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และเพื่อพัฒนาความสามารถและทักษะของครูในการออกแบบแนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยต่อไป

แนวทางการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์เพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ ครูผู้สอนระดับปฐมวัยควรดำเนินการวิเคราะห์ให้ทราบพฤติกรรม หรือความสามารถที่เป็นภาวะเสี่ยงของเด็กปฐมวัยรายบุคคล หรือรายกลุ่มย่อย นำไปออกแบบการจัดประสบการณ์ เชื่อมโยงสภาพที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เลือกใช้ประสบการณ์สำคัญที่เหมาะสม ไปจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้แบบลงมือกระทำ ได้รับโอกาสในการเลือก และจัดกระทำกับสื่อ มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้ความคิด นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

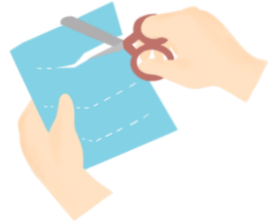
1) การวิเคราะห์ภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้

การวิเคราะห์ภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยถือเป็นหน้าที่ของครูปฐมวัยอีกหน้าที่หนึ่งในสถานการณ์ที่ได้รับผลกระทบเมื่อเด็กไม่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยตรงจากครูผู้สอน วิธีการที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การตรวจผลงาน การสอบถามพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก เพื่อรวบรวมข้อมูลพัฒนาการของเด็กตามวัย อาจสังเกตจากการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของเด็กทั้งที่โรงเรียนและบ้าน ระหว่างการปฏิบัติงาน/กิจกรรม สังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการจัดประสบการณ์นำไปสู่การวิเคราะห์ และให้คุณภาพผลการประเมินพัฒนาการตามวัยสำหรับเด็กบางคนอาจใช้เครื่องมือในการตรวจสอบและวินิจฉัยภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เช่น การใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) เป็นต้น ครูผู้สอนรวบรวมข้อมูล ผลการสังเกต การสอบถาม หรือการใช้เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง นำผลไปเทียบเคียงกับเกณฑ์การประเมินพัฒนาการตามสภาพที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ และมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ในแต่ละช่วงวัย ทั้งนี้ หากพบว่าเด็กมีพัฒนาการไม่สมวัยตามสภาพที่พึงประสงค์ให้คาดว่าเด็กอาจมีภาวะเสี่ยงในการเรียนรู้ ดังนั้นครูปฐมวัยควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมเสริมเพื่อฟื้นฟู แก้ไข และส่งเสริมพัฒนาการอย่างเร่งด่วน

2) การจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ผลจากการวิเคราะห์ภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัย ควรคัดกรองเด็กปฐมวัยที่มีลักษณะการถดถอยต่างๆ สถานศึกษาและครูปฐมวัย สามารถ ดำเนินการฟื้นฟู แก่ไข ให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยได้ แบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ด้านร่างกาย พฤติกรรมที่ถดถอย คือ การใช้มือ-ตาประสานสัมพันธ์ กันโดยเฉพาะการใช้กรรไกรปลายมนตัดกระดาษ ไข่ม้วน ระบายสี หรือพลาสติก เมื่อเด็กไม่ได้รับการฝึกฝนความสามารถในการใช้กรรไกรจะลดลง หรือทำ ไม่ได้เลย

ด้านอารมณ์ จิตใจ พฤติกรรมที่ถดถอย คือ การแสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ซึ่งเป็น พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง เมื่อเด็กไม่ได้ไปโรงเรียนเด็กก็ขาดโอกาส ที่จะได้ฝึกฝน เรื่องกล้าพูดกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ เช่น การเล่าเรื่องราว จากผลงานภาพวาด ชิ้นงานศิลปะ รวมทั้งการแสดงความรักในผลงานและความสามารถ ของตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่เด็กเสียโอกาสอย่างมากคือ การฝึกฝนพฤติกรรม ความรับผิดชอบเมื่อเด็กไปโรงเรียน เด็กจะได้ฝึกให้ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จด้วยตนเอง เช่น การดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน การรดน้ำต้นไม้ การเก็บขยะ เป็นต้น

ด้านสังคม เกี่ยวกับการพัฒนาให้มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ในประเด็นการประหยัดและพอเพียง เด็กปฐมวัยควรได้รับการฝึกฝนในเรื่องการใช้สิ่งของ เครื่องใช้อย่างประหยัด และพอเพียงด้วยตนเอง เช่น การใช้น้ำอย่างประหยัด การใช้แปรงทาสีฟันและ ยาสีฟันอย่างเหมาะสม การใช้วัสดุ และวัสดุเหลือใช้มาสร้างชิ้นงานอย่างประหยัดและพอเพียง รวมทั้ง การฝึกปฏิบัติตนเบื้องต้นในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่งเด็กปฐมวัยควรได้รับการฝึกให้รู้จัก การทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยการทำงานเป็นกลุ่มผ่านงานศิลปะ หรือการเล่นต่าง ๆ แต่พฤติกรรม เหล่านี้เด็กจะไม่ได้ได้รับการฝึกฝนเลย เพราะเด็กไม่ได้ไปเรียนที่โรงเรียน ดังนั้น ความสามารถในการ ตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดกับเพื่อนอย่างสันติวิธีในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งก็จะ ลดลง หรือแก้ปัญหาเชิงบวกไม่ได้เลย

ด้านสติปัญญา ความสามารถด้านสติปัญญามีประเด็น สำคัญเรื่องการใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย และความสามารถ ในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ เมื่อเด็กต้องอยู่บ้านไม่สามารถ ไปโรงเรียนได้ เด็กจะมีโอกาสได้สนทนาพูดคุยโต้ตอบกับสมาชิก ภายในครอบครัว หรือคนรอบข้างแวดล้อมของตนเองเท่านั้น แต่สิ่ง ที่เด็กจะขาดโอกาสฝึกฝน คือ การฝึกเล่าเป็นเรื่องราวต่อเนื่องได้ซึ่ง ส่วนใหญ่ครูจะอ่านหนังสือหรือเล่านิทานให้ฟัง แล้วการตั้งคำถาม ให้เด็กเล่าเรื่องย้อนกลับ หรือตอบคำถาม เป็นต้น

การจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

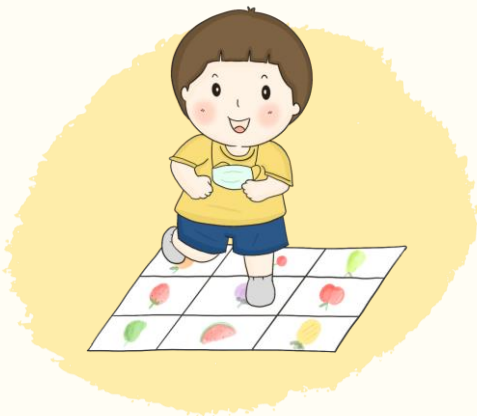
ด้านร่างกาย

ตัวอย่างพฤติกรรมถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เด็กไม่สามารถใช้กรรไกรปลายมนตัดกระดาษ ให้ขาดออกจากกัน หรือตัดกระดาษตามแนวเส้นที่กำหนดได้

เด็กเคลื่อนไหวร่างกายไม่คล่องแคล่ว ยังทรงตัวได้ไม่ดี

แนวทางการจัดกิจกรรมฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ให้เด็กฝึกฉีกกระดาษให้ขาดออกจากกันด้วยมือเปล่า เพื่อฝึกการใช้มือและตา ประสานสัมพันธ์กัน และเข้าใจความหมายของคำว่า “ขาดออกจากกัน” เมื่อให้เด็กใช้กรรไกร ควรสาธิตวิธีการจับกรรไกร ที่ถูกต้องฝึกการตัดวัสดุที่ตัดขาดง่าย ขนาดเล็ก ๆ เช่น หลอดดูด ริบบิ้น ฯลฯ จากนั้นให้ตัดกระดาษ ตามแนวเส้นตรงที่กำหนดให้ขาดออกจากกัน แล้วจึง ฝึกตัดกระดาษตามแนวเส้นที่ยากขึ้น เช่น เส้นโค้ง เส้นซิกแซก เส้นรอบรูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม และ วงกลม

ให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระในพื้นที่โล่งแจ้ง เล่นปีนป่าย โหน มุมตลอด เล่นเครื่องเล่นสนาม ให้เด็กฝึกเดินตามแนวเส้น หรือทรงตัวบนอุปกรณ์ ผ่านเกม การละเล่นกลางแจ้ง เล่น ลิงชิงบอล โกวาหัก หรือฝึกปั่นจักรยานสามล้อ

การจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ด้านอารมณ์ จิตใจ

ตัวอย่างพฤติกรรมถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เด็กไม่กล้าพูด กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
ตามสถานการณ์

เด็กแสดงความพอใจ ในผลงานและความสามารถ
ของตนเองและผู้อื่น

แนวทางการจัดกิจกรรมฟื้นฟูภาวะถดถอย ทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

พูดคุยกับเด็กบ่อย ๆ ในสิ่งที่เด็กสนใจ ผ่านกิจวัตร
ประจำวัน สนทนาผ่านการเล่น เช่น ดูรูปภาพและซี
รูปภาพ บัตรคำ เล่านิทาน อ่านหนังสือ ร้องเพลง
เล่นบทบาทสมมติ ทำให้การสื่อสารเป็นเรื่องที่
สนุกสนาน พูดแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับตัวละครใน
นิทาน ผลงานศิลปะ รวมทั้งแสดงสีหน้าท่าทางตาม
เพลง แสดงบทบาทสมมติตามตัวละครในนิทาน

เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
เลือกทำกิจกรรมเอง บอกได้ว่าตนเองเป็นอย่างไร
ทำอะไรได้บ้างบอกความเหมือนความแตกต่าง
ของตนเองและผู้อื่น ฝึกให้เด็กพูดแสดงความรู้สึก
แสดงความคิดเห็น ยอมรับและชื่นชมผลงาน
ของตนเองและเพื่อน รวมทั้งจัดแสดงผลงานของเด็ก
ทุกคน

การจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ด้านสังคม

ตัวอย่างพฤติกรรมถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เด็กทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่สำเร็จด้วยตนเอง

เด็กใช้สิ่งของ เครื่องใช้ อย่างไม่ประหยัด

เด็กแก้ไขปัญหาในการเล่นหรือทำงานโดยใช้
ความรุนแรง

แนวทางการจัดกิจกรรมฟื้นฟูภาวะถดถอย ทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ให้เด็กทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองอย่าง
สม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร เข้าห้องน้ำ
แปรงฟัน และฝึกให้เด็กเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
ด้วยตนเอง และกำหนดข้อตกลงร่วมกัน ในการดูแล
รักษาความสะอาดห้องเรียน และสิ่งแวดล้อม เช่น
ทิ้งขยะ ปิด กวาด เช็ด ถู รดน้ำต้นไม้

สนทนาและยกตัวอย่างสถานการณ์เกี่ยวกับการใช้
สิ่งของ เครื่องใช้ อย่างประหยัดและคุ้มค่า เช่น
การปิด-เปิดก๊อกน้ำ การใช้ยาสีฟัน การใช้แปรง
ใช้สีเทียน และการรับประทานอาหารไม่เหลือทิ้ง

ให้เด็กมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงในการเล่น
เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น หรือทำกิจกรรมร่วมกับ
เพื่อนตามความสนใจ และโดยปฏิบัติตามกติกา หรือ
ข้อตกลง ตั้งคำถามง่ายๆ ให้เด็กคิด ตัดสินใจและ
เลือกวิธีการแก้ปัญหาจากนิทาน หรือสถานการณ์
ความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง และชื่นชม
ให้กำลังใจ เมื่อเด็กสามารถแก้ปัญหาได้โดยไม่ใช้
ความรุนแรง เพื่อให้เห็นคุณค่าในตนเอง

การจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ด้านสติปัญญา

ตัวอย่างพฤติกรรมถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เด็กพูดและเล่าเรื่องราวเป็นคำ วลี ไม่เป็นประโยค ที่ต่อเนื่องได้

เด็กไม่สามารถอธิบายรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์จากการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัสได้

เด็กไม่สามารถอธิบายเชื่อมโยงสาเหตุและผล ที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์หรือการกระทำด้วยตนเอง

แนวทางการจัดกิจกรรมฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เปิดโอกาสให้เด็กพูด หรือบอกเล่าในสิ่งที่เด็กสนใจ และประทับใจ ให้เด็กฟังนิทาน และสนทนา ตอบคำถาม เกี่ยวกับนิทาน ในประเด็น ใคร ทำอะไรที่ไหนกับใคร เมื่อไร อย่างไร หรือให้เด็กเล่าเรื่องย้อนกลับ จากการฟังนิทาน รวมถึงเล่าเรื่องราวที่พบในชีวิตประจำวัน เล่าข่าว หรือเรื่องที่สนใจและประทับใจ

1. จัดสื่อของจริงใกล้ตัว ที่มีลักษณะ รูปร่าง ผิวสัมผัส กลิ่น รส เสียง ที่กระตุ้นให้เด็กได้สังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น สัตว์ พืช สิ่งของเครื่องใช้ ดิน น้ำ ท้องฟ้า

2. ให้เด็กได้สังเกตการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ สิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างหลากหลาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกายมนุษย์ สัตว์ พืช เมื่อเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลงของลมฟ้าอากาศ การเปลี่ยนแปลงของวัสดุสิ่งของเครื่องใช้

3. ฝึกให้เด็กได้บอกความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น ถ้าปล่อยสิ่งของจากที่สูงแล้ว สิ่งของจะตกลงมา ถ้าเรารับประทานอาหารแล้ว ไม่แปร่งฟันอาจทำให้ฟันผุได้

ให้เด็กสำรวจเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และสนทนา เกี่ยวกับสาเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น การทิ้งขยะไม่ถูกที่จะทำให้บริเวณนั้นสกปรก หรือทดลองอย่างง่ายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวแล้วอธิบายสาเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น เมื่อโยนลูกบอลที่ออกแรงแตกต่างกันแล้วบอกได้ว่าเมื่อออกแรงมากลูกบอลจะไปไกล

การจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ด้านสติปัญญา

ตัวอย่างพฤติกรรมถดถอยทางพัฒนาการ
และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เด็กเกิดความลังเล หรือไม่กล้าตัดสินใจในเรื่อง
ง่ายๆ และไม่ยอมรับผลที่เกิดขึ้น

เด็กสร้างผลงานศิลปะในลักษณะเดิมๆ
ไม่มีความแปลกใหม่

เด็กใช้ประโยคคำถามในการค้นหาคำตอบ
เรื่องต่างๆ น้อย

แนวทางการจัดกิจกรรมฟื้นฟูภาวะถดถอย
ทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ให้เด็กตัดสินใจและเลือกวิธีเล่น ทำกิจกรรม ทำงาน
หรือ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น
การแบ่งของเล่นให้เพียงพอกับจำนวนของเพื่อน
ในกลุ่ม รวมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการ
วางแผนและลงมือแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเล่น
หรือในชีวิตประจำวัน หรือขณะทำกิจกรรม เช่น
การตัดสินใจเลือกวัสดุเหลือใช้มาประดิษฐ์สิ่งของ
หรือทำชิ้นงานต่าง ๆ

ให้เด็กได้สร้างภาพ หรือผลงานศิลปะอย่างอิสระ
ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การวาด ปั้น ฉีก ตัด ประ
ดิษฐ์ชิ้นงาน จากวัสดุที่หลากหลาย

ใช้คำถามกับเด็กในสถานการณ์ต่างๆ
ในชีวิตประจำวัน นิทาน หรือเรื่องราวต่างๆ
ที่น่าสนใจอย่างสม่ำเสมอ เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน
เมื่อไร อย่างไร เพราะอะไร รวมทั้งกระตุ้นให้เด็ก
ตั้งคำถามจากการสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว การไป
ศึกษานอกสถานที่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์
การทดลองอย่างง่าย ๆ

แนวทางการติดตามตรวจสอบภาวะถดถอย ทางพัฒนาการและการเรียนรู้

การติดตาม ตรวจสอบภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่ครูปฐมวัย รวบรวมข้อมูล ผลจากการจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมเพื่อฟื้นฟู แก้ไข หรือ ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่เกิดภาวะถดถอยในแต่ละด้าน หรือตามสภาพที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย การติดตามตรวจสอบ เป็นการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงานการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ จะทำให้ทราบข้อมูล ว่าเด็กมีพัฒนาการเป็นไปตามเป้าหมาย คือ มีความพร้อม หรือมีภาวะถดถอยลดลงหรือไม่อย่างไร อาจดำเนินการได้ ดังนี้

1. กำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตาม ตรวจสอบ ได้แก่ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย หรือ หัวหน้าระดับปฐมวัย หรือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ต้องดำเนินการร่วมกับผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย
2. การติดตาม ตรวจสอบ เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์/กิจกรรม ของครูผู้สอนที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องสภาพจริงของเด็กปฐมวัย
3. ออกแบบและวางแผนการติดตาม ตรวจสอบภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ ให้เป็นระบบ ดังนี้
 - 3.1 ระบุพฤติกรรมที่ถดถอยของผู้เรียนมีพฤติกรรมใดบ้าง
 - 3.2 วิธีการติดตาม ตรวจสอบ และเครื่องมือที่ใช้
 - 3.3 ช่วงเวลาหรือปฏิทินในการดำเนินงานติดตาม ตรวจสอบ
4. ดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ หรือบูรณาการระบบการนิเทศภายในของโรงเรียน
5. วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการติดตาม ตรวจสอบ ของเด็กปฐมวัยเป็นรายบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงการจัดประสบการณ์ หรือพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง
6. ในกรณีที่ครูปฐมวัยจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมเพื่อฟื้นฟู แก้ไขภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูจัดทำรายงานผลการปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเผยแพร่ กรณีที่มีปัญหา สถานศึกษาอาจใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาใช้ในการแก้ไข้ปัญหา
7. กรณีเด็กปฐมวัยที่มีแนวโน้มภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ เกินความสามารถของครูปฐมวัยในการฟื้นฟู หรือแก้ไข พฤติกรรม ครูผู้สอนควรส่งต่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ความสามารถทั้งภายในสถานศึกษา หรือนอกสถานศึกษา เพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๑). **คู่มือหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐** สำหรับเด็กอายุ ๓-๖ ปี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๐). **หลักสูตรการศึกษา ปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ดร. อัมพร	พินะสา	เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร. เกศทิพย์	ศุภะวานิช	รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ดร. วิษณุ	ทรัพย์สมบัติ	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
นางภาวิณี	แสนทวีสุข	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมการศึกษาปฐมวัย
นางกัญญา	แสนวงษ์	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
นางสาวกมลชนก	ผ่านสำแดง	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
นางสาวนันทพร	ณ พัทลุง	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
นางสาวปิยพร	สุขเสียง	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

คณะทำงาน

นายสุรินทร์	มันประสงค์	ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1
รองศาสตราจารย์พัชรี ผลโยธิน		ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย
นางสาววรรณาท	รักสกุลไทย	ผู้อำนวยการโรงเรียนเกษมพิทยา (แผนกอนุบาล)
นางวาทีณี	ธีระตระกูล	ข้าราชการบำนาญ
นางเอมอร	รสเครือ	ข้าราชการบำนาญ
นายอารมณ	วงศ์บัณฑิต	ข้าราชการบำนาญ
นางรุ่งรวี	กนกวิบูลย์ศรี	ข้าราชการบำนาญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุไรวรรณ มีเพียร		ข้าราชการบำนาญ
นางสาวอุทัย	ธารมรรค	ข้าราชการบำนาญ
นางจุฬาลักษณ์	พงษ์สังข์	ข้าราชการบำนาญ
นางนิทรา	ช่อสูงเนิน	ข้าราชการบำนาญ
นางวรรณภา	มั่งปู้แวน	ข้าราชการบำนาญ
นางสาวสุทธภา	โชติประดิษฐ์	อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
นายสมบัติ	เนตรสว่าง	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
นายชัยวุฒิ	สินธุจางานนท์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
นางสุรัสวดี	จันทรกุล	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
นางหริณญา	รุ่งแจ้ง	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
นางสาวธิดิมา	เรืองสกุล	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
		มหาวิทยาลัยบูรพา
		สพป.สระบุรี เขต 1
		สพป.นครราชสีมา เขต 1
		สพป.ปทุมธานี เขต 1
		สพป.ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
		สพป.นราธิวาส เขต 2

คณะผู้จัดทำ

คณะทำงาน

นางเพ็ญศรี ศรีรอด	ประเทียบอินทร์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.ชุมพร เขต 2
นางสุนิทร	พรम्मล	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.เชียงใหม่ เขต 1
นางดวงทิพย์	เพชรนิล	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.สุพรรณบุรี เขต 1
นางสาวประภาณี	เพียรไพฑูรย์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.ศรีสะเกษ เขต 3
นางสาวศิวพร	นิลสุข	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.กาฬสินธุ์ เขต 1
นางปฤษฎณา	ดำรงศรีชีพ	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.พะเยา เขต 2
นายบรรพต	ขันคำ	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.เชียงราย เขต 1
นายประชัน	แสนใจ	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 2
นางสาวชุตินันท์	จันทร์เสนานนท์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	สพป.ปราจีนบุรี เขต 1
นางสุพร	โชษิต	ครู โรงเรียนอนุบาลตรัง	สพป.ตรัง เขต 1
นางสาวจีเรียง	บุญสม	ครู โรงเรียนบ้านทุ่งมะขามเฒ่า	สพป.กาญจนบุรี เขต 1
นายก๊วก	ผลสุข	ครู โรงเรียนบ้านค้อโนนเพ็ก	สพป.ศรีสะเกษ เขต 2
นางจำลองลักษณ์	ก้อนทอง	ครู โรงเรียนชุมชนบึงบา	สพป.ปทุมธานี เขต 2
นางสาวปณิตา	ศิลารักษ์	ครู โรงเรียนบ้านหนองขาม	สพป.ราชบุรี เขต 1
นายวิเชียร	มณีโชติ	ครู โรงเรียนบ้านลาแล	สพป.นราธิวาส เขต 2
นายสรวุธ	ต้นเหมนอายุ	ครู โรงเรียนบ้านโคกยามู	สพป.นราธิวาส เขต 2
นางสาวอระวาตีฟ	สะสม	ครู โรงเรียนบ้านสะหรั่ง	สพป.นราธิวาส เขต 2
นายวีระยุทธ	มามะ	ครู โรงเรียนบ้านลาแล	สพป.นราธิวาส เขต 2
นางสาวยูเรซ่า	กุโน	ครู โรงเรียนบ้านโคกมือบา	สพป.นราธิวาส เขต 2
นางสาวอุสนี	ลาเต๊ะปือริง	มิตรภาพที่ 223	
นางสาวฮาปีปะห์	ตูแหวดือราม	ครู โรงเรียนบ้านกรือซอ	สพป.นราธิวาส เขต 2
		ครู โรงเรียนบ้านหัวคลอง	สพป.นราธิวาส เขต 2

กลุ่มพัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมการศึกษาปฐมวัย
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน